

Přadková, Petra

Mapa bulharských nářečí

Opera Slavica. 2014, vol. 24, iss. 4, pp. 63-65

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131989>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Literatura:

- ALE, *Atlas linguarum Europae*. Assen – Amsterdam – Maastricht: Van Gorcum; Roma: Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, 1975–.
- ČJA, *Český jazykový atlas 1–5 + ČJA Dodatky*. Praha: Academia, 1992–2011.
- OLA, *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas, serija leksiko-slovoobrazovatěl'naja, Vypusk 9 Čelovek* Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN, 2009.
- SIATKOWSKI, J.: *Słowiańskie nazwy wykonawców czynności w historii i dialektach*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistiki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2005–
- Sorbischer Sprachatlas*. Red. Fasske, H., Jentsch, H., Michalk, S., 15 svazků. Bautzen: Sorbisches Institut, 1965–1996.

Libuše Čižmárová

Mapa bulharských nářečí¹

Kolektiv pracovníků oddělení dialektologie a lingvistické geografie Ústavu bulharského jazyka Bulharské akademie věd vydal v nedávné době mapu bulharských nářečí². Mapa má po rozložení rozměry 610 × 430 mm (složená 152 × 215 mm), na jedné straně je otištěna mapa nářečního rozdělení bulharštiny, druhá strana přináší uživatelům stručný popis bulharských nářečních skupin a podskupin.

Bulharští dialektologové již několik desetiletí pracují na monumentálním díle Bulharský jazykový atlas (dále BJA). V letech 1956–1974 provedli nářeční výzkum ve více než 4 500 bulharských vesnic. Z nich bylo pak vybráno 1 677 lokalit, které tvoří síť bodů BJA. Výsledkem obrovské sběratelské a kartografické práce bylo 7 530 regionálních map, z nichž 3 530 bylo otištěno ve čtyřech číslovaných svazcích Atlasu³ (I. Jihovýchodní Bulharsko, II. Severovýchodní Bulharsko, III. Jihozápadní Bulharsko, IV. Severozápadní Bulharsko) a dalších dvou svazcích nečíslovaných⁴. Na základě všech těchto svazků, jež mají pouze regionální charakter, vytvořil kolektiv

¹ Tento příspěvek vznikl v rámci řešení grantového úkolu GAČR č. P406/11/1786 Slovník nářečí českého jazyka.

² Karta na dialektnata delitba na bǎlgarski ezik. Sofija, 2014. ISBN 978-954-322-763-1.

³ Bǎlgarski dialekten atlas. T. I. Jugoiztočna Bǎlgarija. Č. I. Karti. Č. II. Statii. Komentari. Pokazalci. Sofija, 1964.; Bǎlgarski dialekten atlas. T. II. Severoiztočna Bǎlgarija. Č. I. Karti. Č. II. Statii. Komentari. Pokazalci. Sofija, 1966.; Bǎlgarski dialekten atlas. T. III. Jugoiztočna Bǎlgarija. Č. I. Karti. Č. II. Statii. Komentari. Pokazalci. Sofija, 1975.; Bǎlgarski dialekten atlas. T. IV. Severozapadna Bǎlgarija. Č. I. Karti. Č. II. Statii. Komentari. Pokazalci. Sofija, 1981.

⁴ IVANOV, J. N.: *Bǎlgarski dialekten atlas. Bǎlgarski govori v Egejska Makedonija*. T. I. Dramsko, Sjarsko, Valovištiko i Ziljachovsko. Sofija, 1972.; BOŽKOV, R.: *Bǎlgarski dialekten atlas. Severozapadni bǎlgarski govori v Caribrodsko i Bosilegradsko*. Sofija, 1986.

autorů atlas svodný⁵, který sestává z částí Úvod, Fonetika, Akcentologie, Lexikum, Morfologie. Podrobnou recenzi svodného dílu BJA, napsanou z bulharsko-českého porovnávacího aspektu, publikovala v roce 2003 J. Bachmannová⁶. Při porovnání BJA s Českým jazykovým atlasem⁷ (dále ČJA) věnovala nemalou pozornost grafickému ztvárnění jazykových jevů. U BJA velmi kladně hodnotila metodu plošného zobrazování s využitím barev (v ČJA byla z úsporných důvodů jazyková data černě zakreslována do červené podkladové mapy). Stejná metoda jako v BJA je uplatněna též u posuzované mapy, což je její nespornou předností; užití barev zajišťuje dobrou vizuální přehlednost.

Základní rozdělení na dialekty východní a západní je provedeno pomocí barev teplých a studených. Jednotlivé nářeční podskupiny jsou odlišeny odstíny těchto barev. V severovýchodní skupině dialektů je užito odstínů hnědé, v jihovýchodní odstínů červené, severozápadní skupina využívá odstíny modré a jihozápadní odstíny fialové. Hranice nářečních oblastí vykazujících shodné nářeční znaky jsou v rámci těchto podskupin vyznačeny izoglosami. Šrafami jsou zvýrazněny některé další typologické rysy dialektů společné nejen pro sousedící, ale i geograficky vzdálené oblasti, zelenou izoglosou je vyznačena tzv. jaťová hranice, která podle střidnic za psl. vokál ʃ (jať) rozděluje bulharské dialekty na východní a západní.

Mapa bulharských nářečí je vlastně jakýmsi dodatkem k BJA a současně prvním krokem v projektu tvorby elektronické interaktivní mapy nářečního rozdělení bulharštiny – jde o tištěnou podobu první verze interaktivní mapy⁸. Zachycuje bulharskou jazykovou situaci v celé její šíři, bez zřetele k geografickému vymezení dnešního Bulharska. Představuje bulharská nářečí na celém bulharském jazykovém území, které sahá až daleko za hranice Bulharska – na území dnešního Srbska, Makedonie, Řecka a Turecka.

Mapa nářečního dělení bulharštiny nesporně zaujme nejen vědce a studenty, regionální historiky, kulturní antropology, sociology, novináře, ale vůbec všechny, kteří se chtějí dozvědět více o dialektech bulharského jazyka a jejich geografickém vymezení. Zájemce o bulharská nářečí jistě potěší zpráva, že tvůrci interaktivní mapy chtějí v budoucnu uživatelům umožnit po kliknutí na kteroukoliv nářeční oblast v mapě poslechnout zvukovou nahrávku zvoleného dialektu. Podobný projekt probíhá v Ústavu Českého národního korpusu FF UK v Praze, kde jsou v současné době budovány dva nové korpusy mluveného jazyka (ORTOFON a DIALEKT), na jejichž

⁵ Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Встъпителна част. София, 1988.; Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Ч. I–III. Фonetika. Акцентология. Лексика. София, 2001.; Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Ч. IV. Морфология. (Пřipravuje se do tisku.)

⁶ BACHMANNOVÁ, J. *Nový přirůstek v rodině jazykových atlasů*. NŘ, 2003, 86, s. 43–46.

⁷ *Český jazykový atlas 1, 2, 3, 4, 5, Dodatky*. Praha: Academia, 1992, 1997, 1999, 2002, 2005, 2011. Zpracoval kolektiv autorů Ústavu pro jazyk český AV ČR.

⁸ První verze elektronické interaktivní mapy je dostupná z: http://ibl.bas.bg/bulgarian_dialects/

základě by měla vzniknout interaktivní mapa s nářečnými rysy z jednotlivých nářečných oblastí doplněná o ukázky přepisů a nahrávek z vybraných lokalit.

Petra Přadková

Acta Rossica Tyrnaviensis. Zborník štúdií katedry rusistiky FF UCM v Trnave.
Brno: Tribun EU 2014, 175 s.

Recenzovaný zborník je výstupom grantového projektu VEGA 1/0424/13 a obsahuje 18 príspevkov z oblasti vedeckej rusistiky. Svojou štruktúrou pokrýva podstatné filologické disciplíny súčasnej ruskej filologickej vedy. Zborník je rozdelený do jednotlivých tematických celkov, ktoré poskytujú odbornej verejnosti primeranú možnosť zoznámiť sa s najnovšími tendenciami v oblasti vedeckej rusistiky a zároveň prehĺbiť si poznatky z jednotlivých filologických odborov.

Prvá časť je venovaná kognitivistike a lingvokulturológii, ktoré v posledných desaťročiach zaznamenali značný rozvoj. V rámci ich metodológií sa jazyk skúma ako istý základ antropocentrického obrazu sveta. Jedným z bazových termínov je konceptualizácia, či konceptosféra jazyka, ktorej postupy ilustruje vo svojom príspevku N. B. Korina, keď porovnáva ruské a slovenské prírodné priestranstvo v jeho prepojení na konkrétne jazykové formy. Analogický postup si zvolila aj Ju. V. Tulupova v štúdiu o konceptualizácii slov *duša* a *srdce* v ruštine, keď na mnohých lingvokultúrnych ilustráciách prezentuje osobitosti ruskej mentality. Do uvedeného výskumného postupu vhodne zapadajú hľadania druhotných pomenovaní človeka v slovanských jazykoch A. M. Miagkovej. Aj v tomto prípade autorka poukazuje na bohatstvo jazykových prostriedkov na vyjadrenie expresívnosti.

V druhej časti zborníka sa autori zamerali na lexikologické výskumy súčasnej ruštiny aj v porovnávacom aspekte. E. Ju. Krasniková prezentuje svoj výskum v oblasti preberania cudzích slov súčasnou ruštinou. Ako sa ukazuje zvlášť v posledných rokoch uvedený lexikologický a slovotvorný fenomén je veľmi bohatý, čo je zrejme spôsobené sociálno-komunikačnými zmenami v posledných desaťročiach. Podobnej téme sa venuje T. Grigorjanová, ktorá prezentuje preberanie anglicizmov v súčasnej ruštine a slovenčine. Práve porovnávací aspekt vo filologických výskumoch má evidentne najväčšiu hodnotu, lebo prostredníctvom jazykovo-komunikačných javov môžeme objektívnejšie spoznávať svet. To potvrdzuje aj štúdia M. Parzulovej o internacionálizácii niektorých výrazov v bulharskom a ruskom jazyku, pričom autorka nachádza zaujímavé paralely.

Frazeológia je v centre pozornosti tretej časti zborníka. Je všeobecne známe, že práve frazeologizmy z rôznych tematických zdrojov poskytujú bohaté vedomosti o jednotlivých zložkách konkrétnej etnokultúry. Pomerne názorne je uvedený trend ilustrovaný v práci A. I. Lyzova, ktorý porovnáva ruské a anglické frazeologiz-